

Faizsiz Bankalarla Mudârame Ve Murâbaha Usûlüyle Çalışmak

İnsanların paralarını bankalarda tutmasının iki temel sebebi vardır.

1- Parayı saklarken koruyamama endişesi;

Bu durumda kişi herhangi bir kâr amacı gütmeyen elindeki parayı bankaya teslim eder. Banka ise yaptığı bir karz(borç) akdi neticesinde o paraya mâlik ve zâmin[1] olur. Müşterinin bu durumda parasını koruma ile menfaatlenmesi ise gayr-ı meşrû görülemez[2].

2- Belli bir kâr elde etmek amacıyla paranın bankada tutulması;

Bu durumda kişi banka ile ne tür bir akdin zımnında kâr edeceği konusunda anlaşır(meselâ mudârame, murâbaha, şirket, sonu temlik olan îcar v.b. gibi). Buna binâen müşteri ile banka arasındaki hukuk, yapılan anlaşmaya göre değişecektir. Ancak biz burada yalnız mudârame ve murâbaha yoluyla paranın bankada tutulması hakkında değerlendirme yapacağız.

MUDÂRABE[3]

Bahsi geçen mudârame, mal sahibi konumunda olan müşterilerin birden fazla olmasından dolayı “müşterek mudârame” diye isimlendirilir.

Faizsiz banka bu sistemle çalışmayı belli bir dönem için değil de devamlı olarak yaptığından dolayı burada ki mudârame akdi, müşterinin fesh etmesine kadar devam eder. Zâten zamanla kayıtlamak şart olmadığı için, bu hâl akde zarar vermeyecektir. “Mudârabeyi ferdiyye” diye tanımlanan tek bir mal sahibinin bulunduğu mudârabedeki gibi mudârib olan bankanın bir mekân, zaman ve amelle kayıtlanması, müşterek mudârabelerde düşünülmez. Belki burada mal sahibinin araştırması gereken şey, bankanın parasını nerede çalıştıracığıdır. Zîra para repo gibi gayr-ı meşru işlerde kullanılırsa, elde edilen fazlalık faiz olması hasebi ile haram olacaktır. Mudârame akitlerinde kâr, başta anlaşıldığı şekilde dağıtılır. Eğer zarar varsa önce kârdan karşılanır. Böylece mal sahibinin kaybı sermayeye, mudaribin kaybı ise amele yansır. Türkiye'deki gibi devletin belli miktâra kadar olan zararını karşılamasında fıkhen bir sakınca olmadığı kanaatindeyim. Bu tıpkı üçüncü bir şahsın dışarıdan zamân-ı derek[4] yapmasının caiz olması gibidir.

Mudârame çift taraflı gayr-ı lâzım bir akit[5] olduğu için mal sahibi dilediği zaman akdi fesh edebilir. İşte bu noktada kârın paylaşımında adaletli bir paylaşım yapıldığı hususunda şüphelerim var. Zîra o âna kadar ki kârı, en ince ayrıntısı ile hesaplamak neredeyse imkansızdır. Bu imkansızlıktan doğan zarûrete binâen bununda tarafların helalleşmesi ile aşılacağını düşünüyorum.

MURÂBAHA[6]

Faizsiz bankaların murâbaha usulü ile satışlarında banka, müşterinin talep ettiği malı satın almak üzere o müşteriye vekil tayin eder, daha sonra semeni evvelin(malın ilk bedelinin) üzerine belli bir kâr koyarak aynı müşteriye o malı satar. Burada en önemli husus bankanın malı bizzat kabz[7] etmemesi ve daha sonra da müşterinin vekâleten elinde bulundurduğu malı bankadan satın alması durumunda kabzın yenilenmemesidir. Ayrıca araba gibi helâk olma riski yüksek olan mallarda kaskonun mecbur kılınması da başka bir sorun olarak önümüze çıkmaktadır.

Müşterinin satın almak için vekâletini elinde tuttuğu malı, kabzı yenilemeden yeni bir akitle bankadan satın almasının ancak Hanefî mezhebi dışındaki mezheplerin taklîd edilmesi ile sahîh olabileceği kanaatindeyim. Akid esnasında kaskonun mecbûr edilmesinin akdin sıhhatine etkisi, öncelikle kaskonun caiz olup olmaması meselesi ile alakalıdır. Dolayısı ile kaskonun caiz olduğu kanaatinde olan Mustafa Zerkâ, Ebu Zehrâ ve Ali Hafif gibi son dönem alimlerine göre finans kurumları ile murâbaha akdinin caiz olacağını, kaskonun caiz olmadığını söyleyenlere göre de bu akdin caiz olmayacağını söylemek mümkündür.

Netice olarak benim şahsî kanaatim, faizsiz finans kurumları ile mudârape ve murâbaha yoluyla ticari ilişkilerde bulunmanın caiz olduğu yönündedir. Ayrıca bu yolun kapanması hâlinde, günümüz şartlarının zorlaması neticesinde Müslümanların birçoğunun fâizli bankalarla çalışmaktan kaçınmayacağı ise, bu konular hakkında değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulması gereken bir vâkıdır. Ancak en güzeli şüphesiz her zaman ihtiyatlı ve şüpheden en uzak olanı tercih etmek ve sabretmektir.

Allah en iyi bilendir...

[1] Garantör, tazmin sorumluluğunu üzerine alan.

[2] Bu satır; Borç akitlerinde, borcu verenin borçludan ana para dışında bir menfaat elde etmesinin faiz kapsamına girip girmemesi meselesi ile alakalı olarak düşülen bir kayıtdır.

[3] Emek-sermaye ortaklığı. Bir taraftan sermaye diğer taraftan da emek olmak üzere akdedilen bir tür ortaklık. Kâr aralarında belirlenecek orana göre paylaşılır. Sermaye sahibine “Rabbu’l-mâl” denir. İki kısımdır;

Mudârape-i mutlaka: Zaman, mekan, yapılan ticaretin nevi ile, alıcı ve satıcının tâyini ile kayıtlı olmayan mudârabedir.

Mudârape-i mukayyede: Zaman, mekan, bir ticaret nevi(şekli) veya alıcı ve satıcıyı tâyin ile kayıtlı olan mudarabedir. Meselâ “filan vakit veya filen yerde, yahut falan cins mal al-sat, yahut filan kimselerle veya filan belde ahali ile alış veriş et” dese mudârape-i mukayyede olur.

[4] Satıcının ya da üçüncü bir şahsın, satılan malın başkasına ait olduğunun ortaya çıkması ya da kusurlu bulunması halinde müşterinin zarârını ödemeyi tekeffül etmesi.

[5] Bağlayıcılığı olmayan akid.

[6] Satıcının malını kendisine mâl olduğu fiyatı söyledikten sonra belli bir oranda kâr koyarak bir başkasına peşin yada vâdeli satması.

[7] Fiilen teslim almak.